

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ**

Факультет музичного мистецтва

Кафедра фортепіано

**ІСТОРІЯ ФОРТЕПІАННОГО
ВИКОНАВСЬКОГО МИСТЕЦТВА**

програма навчальної дисципліни та методичні матеріали
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
зі спеціальності В5 «Музичне мистецтво»
Освітньо-професійна програма – «Сольне інструментальне
та вокальне виконавство»

Харків, 2026

УДК 780.616.432.091(091):378.147](073)

I-90

Рекомендовано до друку науково-методичною радою ХДАК
(протокол № 1 від 27 серпня 2026 року)

Рецензенти:

В. М. Щепакін, доктор мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри теорії та історії музики Харківської державної академії культури

О. Ю. Степанова, кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри фортепіано Харківської державної академії культури

Укладач:

Ніколенко Роксана Вікторівна, доктор філософії (музичне мистецтво), доцент,
старший викладач кафедри фортепіано

I-90 **Історія фортепіанного виконавського мистецтва** : програма навч. дисципліни та методичні матеріали для здобувачів вищої освіти першого (бакалавр.) рівня, спец. В5 «Музичне мистецтво», освітня програма «Сольне інструментальне та вокальне виконавство» / М-во культури України, Харків держ. акад. культури, Ф-т музичного мистецтва, Каф. фортепіано ; [уклад. Роксана Ніколенко]. Харків : ХДАК, 2026. 27 с.

Курс «Історія фортепіанного виконавського мистецтва» спрямований на системне вивчення еволюції клавішних інструментів та становлення світових виконавських шкіл від епохи бароко до початку ХХІ століття. Основним фокусом дисципліни є дослідження взаємодії композиторського тексту та його виконавської репрезентації у часі. У межах курсу здобувачі мають можливість опанувати методологію порівняльного слухового аналізу, вивчити акустичну природу інструментів-попередників, дослідити феномен романтичного віртуозності та модерністських течій, а також детально знайомитися з генезисом української фортепіанної школи в загальноєвропейському контексті.

УДК 780.616.432.091(091):378.147](073)

© Харківська державна академія культури, 2026
© Ніколенко Р. В., 2026

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	
Кількість кредитів – 6	Галузь знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки	Обов'язкова	
	Спеціальність В5 Музичне мистецтво		
Розділів – 4 Тем – 14	Освітньо-професійна програма Сольне інструментальне та вокальне виконавство (Фортепіано)	Рік підготовки	
		1-й	
Загальна кількість годин – 180 Тижневих годин: 1 семестр - 2 2 семестр - 2 самостійної роботи – 4.	Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)	Семестр	
		1-й	2-й
		Лекції	
		14 год.	14 год.
		Семінарські	
		16 год.	16 год.
		Самостійна робота	
		58 год.	58 год.
		Індивідуальні завдання: –	
		Вид контролю: 1 семестр – залік 2 семестр - екзамен	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: 60/120(1/2).

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Місце навчальної дисципліни в освітній програмі «Сольнеінструментальне та вокальне виконавство» (Фортепіано)

Курс «Історія фортепіанного виконавського мистецтва» займає одне із центральних місць серед обов'язкових дисциплін у структурі навчального плану факультету музичного мистецтва Харківської державної академії культури.

Курс «Історія фортепіанного виконавського мистецтва» спрямований на системне вивчення еволюції клавішних інструментів та становлення світових виконавських шкіл від епохи бароко до початку XXI століття. Основним фокусом дисципліни є дослідження взаємодії композиторського тексту (шедеврів світової фортепіанної літератури) та його виконавської репрезентації у часі. У межах курсу «Історія фортепіанного виконавського мистецтва» здобувачі мають можливість опанувати методологію порівняльного слухового аналізу, вивчити акустичну природу інструментів-попередників (клавесин, клавикорд, хаммерклавір), дослідити феномен романтичного віртуозності та модерністських течій, а також детально знайомитися з генезисом української фортепіанної школи в загальноєвропейському контексті. Зміст курсу сфокусований на західноєвропейських, американських та автентичних вітчизняних традиціях піанізму. Пропонована навчальна програма надає здобувачу вищої освіти можливості самореалізації та професійного розвитку як під час навчання, так і подальшій виконавській або педагогічній роботі.

Обсяг дисципліни складає 6 кредитів ЄКТС / 180 год., з них аудиторних – 60 годин, самостійна робота – 120 год. Форма навчання денна, передбачає аудиторні заняття та самостійну роботу здобувачів вищої освіти. Розподіл за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять: лекції – 28 год., семінарські – 32 год. Підсумковий контроль – екзамен.

Статус дисципліни – обов'язкова.

Мета курсу – формування у здобувачів освіти цілісного уявлення про еволюцію фортепіанного мистецтва, становлення виконавських стилів, розвиток інструментарію, а також виховання художнього смаку на основі аналізу видатних зразків світової фортепіанної літератури та їхніх еталонних виконавських інтерпретацій видатними майстрами минулого й сучасності.

Загальні та фахові компетентності, які формує дисципліна (відповідно до ОПП («Сольне інструментальне та вокальне виконавство»)).

Інтегральна	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та
--------------------	---

компетентність	практичні проблеми у галузі музичної професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування системи інтегрованих художньо-естетичних знань з теорії, історії музики, педагогіки та виконавства та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.
Загальні компетентності	ЗК 2 знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 9 здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
Фахові (спеціальні) компетентності	СК 3 здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва СК 4 здатність усвідомлювати взаємозв'язки та взаємозалежності між теорією та практикою музичного мистецтва.

Програмні результати навчання

Програмні результати навчання	РН 12. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.
	РН 15. Демонструвати музично-теоретичні, культурно-історичні знання з музичного мистецтва
	РН 17. Демонструвати аргументовані знання з особливостей музичних стилів різних епох.

Критерії оцінювання результатів навчання за 100 бальною шкалою

Рівні навчальних досягнень	ECTS	Оцінка навчальних досягнень за національною шкалою та критерії оцінювання	
1. Початковий 0-34 балів	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Наднизький рівень знань. Здобувач освіти не володіє теоретичним матеріалом курсу, не виконав основні завдання із аудиторної та самостійної роботи над матеріалами курсу.
35-59 балів	Fx	не зараховано з можливістю повторного складання	Здобувач демонструє поверхневе та незадовільне знання основного матеріалу курсу. Виявляє недбалість в аудиторній роботі та під час виконання завдань для самостійного опрацювання. Основні завдання курсу виконані не в повному обсязі або формально. Майже не володіє знаннями щодо основних принципів розвитку та становлення фортепіанного виконавського мистецтва

2. Середній 60-63 балів	E	задовільно	Мінімально достатній рівень знань. Здобувач демонструє граничне знання теоретичного матеріалу, якого вистачає лише для мінімального позитивного результату. Значна частина аудиторних та самостійних завдань виконана недбало, але загальна сума балів дозволяє зарахувати дисципліну.
64-73 балів	D		Посередній рівень знань. Здобувач володіє основним обсягом матеріалу, але знання мають репродуктивний характер (здатний лише переказати почуте чи прочитане). Має прогалини в розумінні специфіки окремих аспектів еволюції та розвитку фортепіанного виконавського мистецтва. Самостійна робота виконана з помітними недоліками.
3. Достатній 74-81 балів	C	добре	Сформоване, але дещо стандартне знання матеріалу. Здобувач загалом опанував програму курсу. Завдання виконує вчасно, але без творчого підходу і досить шаблонно. При самостійній роботі або під час аудиторних занять фіксує лише базові принципи стилістики творів певного історичного періоду та їх виконавського трактування. не заглиблюючись у тонкі стильові особливості виконавства.
82-89 балів	B		Якісне, систематичне знання матеріалу. Здобувач орієнтується в історико-хронологічних етапах розвитку піанізму, чітко виконує завдання аудиторної та самостійної роботи. Припускається незначних неточностей або мовних огріхів зокрема під час порівняльного аналізу аудіозаписів, але демонструє високий рівень культури мислення. Наявні несуттєві прогалини у знанні окремих тем курсу, незначні недоліки у виконанні усних та/або письмових самостійних робіт.
4. Високий 90 – 100 балів	A	відмінно	Глибоке, творче засвоєння матеріалу. Здобувач бездоганно володіє теоретичним матеріалом, демонструє відмінні навички самостійного пошуку інформації. Вільно орієнтується в історичних епохах. Семінарські та самостійні завдання виконані в повному обсязі та творчо. Демонструє блискучий, тонкий слуховий та порівняльний аналіз виконавських інтерпретацій.

2. Програма навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна складається з 4 розділів та 14 тем, зв'язаних між собою змістовними складовими.

РОЗДІЛ 1. Клавесинний та ранньофортепіанний етапи (XVII – перша половина XVIII ст.)

Тема 1. Витоки та передісторія фортепіанного мистецтва.

Еволюція клавішних інструментів (клавикорд, клавесин, спінет) та специфіка звукоутворення. Конструктивні особливості та акустична природа старовинних інструментів. Проблема історичної артикуляції, штрихів та динаміки залежно від механіки інструмента.

Тема 2. Французька та італійська клавесинні школи.

Жанрові, естетичні та фактурні особливості клавесинної культури XVII–XVIII століть. Галантний стиль та програмність у творчості Ф. Куперена та Ж.-Ф. Рамо. Трактат Ф. Куперена «Мистецтво гри на клавесині». Віртуозний театр Доменіко Скарлатті: нові фактурні моделі, репетиційна техніка та іспанські народні витоки. Проблема історично поінформованого виконання барокової фактури.

Тема 3. Клавірна спадщина Й. С. Баха.

Історія інтерпретацій та еволюція виконавських традицій Добре темперованого клавіру. Романтична, академічна та артикуляційно-радикальна (Г. Гульд) виконавські концепції бахівської поліфонії. Еволюція підходів до виконання барокових творів на сучасному роялі (А. Шифф, А. Х'юїтт).

РОЗДІЛ 2. Формування класичних виконавських шкіл (друга половина XVIII – початок XIX ст.)

Тема 4. Народження фортепіанного стилю.

Технологічний вибух Б. Крістофорі та винахід механіки з відскоком молоточка. Географічний та естетичний антагонізм ранніх фортепіанних шкіл: віденська «співуча» школа Й. А. Штрейхера та лондонська «віртуозно-симфонічна» школа М. Клементі й Д. Філда. Взаємовплив інструментарію та композиторської фактури.

Тема 5. Віденський класицизм у контексті розвитку піанізму.

Специфіка виконавського трактування нотного тексту у творах В. А. Моцарта та Й. Гайдна. Проблема стильової точності виконання: лаконічність авторського запису, штрихова система, короткі ліги, обмеження правої педалі (колінних важелів). Феномен імпровізаційності та створення авторських каденцій фахівцем-виконавцем.

Тема 6. Л. ван Бетховен як піаніст-новатор: ранній та зрілий періоди.

Реформа інструментальних масштабів та руйнування салонно-галантної естетики віденського піанізму. Трагування фортепіано як симфонічного оркестру (реєстрова розірваність фактури, динамічні контрасти *subito* р, феномен бетховенського *sforzando*). Текстологічний аналіз сонат від раннього до зрілого періодів творчості.

Тема 7. Еволюція мислення та виконавський радикалізм пізнього стилю Л. ван Бетховена. Філософсько-філософський масштаб пізніх сонат Бетховена (ор. 106, 109, 110, 111). Проблема вирішення суперечностей між авторськими педальними вказівками та акустичними параметрами сучасного довгозвучного концертного рояля. Специфіка побудови архітекτονіки великої форми.

РОЗДІЛ 3. Романтичний піанізм XIX століття

Тема 8. Епоха романтичного ліризму та камерності.

Еволюція фортепіанного стилю у XIX столітті під впливом розширення конструктивних можливостей рояля. Проблеми вокалізації інструментальної тканини та втілення пісенного мелодизму у творчості Ф. Шуберта. Фактурна витонченість, польотність та акварельність романтичної мініатюри Ф. Мендельсона.

Тема 9. Ф. Шопен – творець нового фортепіанного ідеалу.

Джерела шопенівського піанізму та взаємозв'язок із традиціями італійського вокального мистецтва *belcanto*. Специфіка шопенівської кантилени та фактурної палітри. Історія та значення Міжнародного конкурсу імені Ф. Шопена у Варшаві як дзеркала виконавських тенденцій різних епох.

Тема 10. Психологізм та оркестральність у німецькому романтизмі. Особливості виконавського мислення Р. Шумана: програмність, поліритмія, лінеарність, раптові зміни психологічних станів. Проблема втілення симфонічної монументальності, великомасштабної форми та фактурної щільності у фортепіанній спадщині Й. Брамса.

Тема 11. Ф. Ліст та епоха трансцендентного піанізму.

Ф. Ліст як реформатор світової концертної естради (винахід сольного концерту — речиталю). Концепція «симфонічного піанізму» та трансцендентна віртуозність як засіб філософського висловлювання. Історичне значення та педагогічні принципи Веймарської виконавської школи.

РОЗДІЛ 4. Модернізм та сучасні виконавські школи

Тема 12. Французький імпресіонізм та колористичний піанізм.

Нові естетичні вимоги до дотику (туше) та звуковидобування у творчості К. Дебюссі та М. Равеля. Специфіка звукотворчості, колористичні виміри

фортепіанної фактури та історія розвитку нових педальних технологій (напівпедаль, третя педаль, ефект просторової акустики).

Тема 13. Антиромантичний злам та модерністські концепції першої половини ХХ століття.

Нова парадигма: трактування фортепіано як ударно-токатного та конструктивного інструмента. Інтелектуальний конструктивізм П. Гіндеміта (цикл «Ludus Tonalis») та експресивна ритміка і фольклоризм Б. Бартока у фортепіанному виконанні. Відмова від романтичного пафосу.

Тема 14. Генезис української фортепіанної школи у європейському вимірі.

Історичний шлях розвитку національного піанізму від етноромантичних витоків до модерну. Фундаторська діяльність М. Лисенка та виконавська спадщина В. Барвінського. Галицька (львівська) фортепіанна школа (лінія Вілема Курца). Виконавські профілі М. Крушельницької, О. Криштальського та панорама сучасних українських піаністів на світовій музичній сцені. Сучасні тенденції у фортепіанному виконавському мистецтві.

ПЛАН СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

І СЕМЕСТР

Семінар 1. Практикум з історичної артикуляції: адаптація старовинних штрихових систем до механіки сучасного рояля.

Питання для обговорення: Порівняльний аналіз механіки клавикорда і клавесина. Технологія відтворення барокового *non legato* та імітації клавішного вібрато (*Bebung*) пальцевим методом. Сутність терасоподібної динаміки.

Семінар 2. Декодування барокового тексту: виконавський аналіз орнаментики та репетиційної техніки.

Питання для обговорення: Порівняльна характеристика французького мелізматичного стилю (Ф. Куперен, Ж.-Ф. Рамо) та італійської репетиційної віртуозності (Д. Скарлатті). Правила розшифрування прикрас за авторськими таблицями.

Семінар 3. Компаративний аналіз поліфонічних інтерпретацій: критичний розбір виконавських версій ДТК Й. С. Баха.

Питання для обговорення: Еволюція підходів до виконання бахівської поліфонії на сучасному інструменті. Слухання та порівняння радикально відмінних виконавських концепцій Баха — від Гленна Гульда до Андраша Шиффа.

Семінар 4. Акустичний аналіз: порівняльна оцінка впливу механіки віденського та лондонського хаммерклавів на фактуру творів.

Питання для обговорення: Дослідження впливу раннього інструментарію на виконавську манеру М. Клементі, Д. Філда. Проблема формування «пасажного» та «співучого» піанізму.

Семінар 5. Критерії стильової чистоти у віденській класиці: проблеми дрібної артикуляції, фразування та обмеження педалізації.

Питання для обговорення: Практичний розбір артикуляційної прозорості у виконанні сонат Моцарта та Гайдна. Проблема виконання коротких лігта правила створення авторських каденцій фахівцем-виконавцем.

Семінар 6. Специфіка симфонізації фортепіанної фактури у творчості Л. ван Бетховена (ранній та зрілий періоди).

Питання для обговорення: Аналіз виконавської реалізації інструментальних новацій Бетховена: подолання камерності, специфіка раптових динамічних контрастів (*subito p*, *sforzando*) та робота з регістрами.

Семінар 7. Текстологічні виклики та інтерпретація пізнього стилю Л. ван Бетховена.

Питання для обговорення: Вирішення суперечностей між авторськими педальними вказівками Бетховена у пізніх сонатах та акустичними можливостями сучасного рояля. Побудова архітекτονіки великої форми.

Семінар 8. Підсумковий колоквіум.

Питання для обговорення: Підсумкове опитування за пройденим матеріалом, Слуховий іспит на визначення стильової епохи, типу інструмента (клавесин / хаммерклавір / рояль) та виконавської школи за 2-хвилинним аудіофрагментом.

II СЕМЕСТР

Семінар 9. Проблеми вокалізації фортепіанної фактури: технологія відтворення кантилени та «акварельного» туше.

Питання для обговорення: Технологія перенесення вокального дихання та пісенного мелодизму у фортепіанну тканину Ф. Шуберта. Аналіз фактурної польотності романтичної мініатюри Ф. Мендельсона.

Семінар 10. Естетичні межі виконавської свободи: природа шопенівського *rubato* та аналіз записів лауреатів Конкурсу ім. Шопена.

Питання для обговорення: Дослідження природи шопенівського агогічного зміщення (*rubato*) на основі традицій італійського *belcanto*. Порівняльний аналіз інтерпретацій піаністів різних десятиліть.

Семінар 11. Специфіка інтерпретації великої форми та фактурної щільності у німецькому романтизмі.

Питання для обговорення: Вирішення поліритмічних та лінейних складнощів мислення у циклах Р. Шумана (феномен психологічних станів). Проблема подолання важкості звуку та реалізація симфонічної монументальності у Й. Брамса.

Семінар 12. Порівняльний аналіз інтерпретацій «симфонічного піанізму» Ф. Ліста.

Питання для обговорення: Еволюція концертної естради від віртуозного трюкацтва до концептуального сольного речиталю. Традиції Веймарської школи. Трансцендентна віртуозність як засіб філософського висловлювання.

Семінар 13. Специфіка імпресіоністичної звукотворчості: нові педальні технології та техніка звукових планів.

Питання для обговорення: Колористичні виклики у фортепіанній фактурі К. Дебюссі та М. Равеля (техніка напівпедалі, використання третьої педалі, створення ефекту просторової акустики та «близького/далекого» планів звуку).

Семінар 14. Виконавський аналіз ритмо-конструктивних моделей та ударно-токатного трактування інструмента.

Питання для обговорення: Антиромантичний злам у піанізмі першої половини ХХ століття. Відмова від романтичного пафосу на користь інтелектуального конструктивізму П. Гіндеміта та експресивної ритміки Б. Бартока.

Семінар 15. Інтерпретаційні вектори української фортепіанної музики: аналіз архівних та новітніх фонографічних джерел.

Питання для обговорення: Аналіз виконавських традицій М. Лисенка, В. Барвівського, М. Крушельницької. Слуховий розбір записів української фортепіанної класики вітчизняними та зарубіжними виконавцями.

Семінар 16. Світовий конкурсний рух ХХІ століття проти сучасного хаммерклавірного автентизму.

Питання для обговорення: Обговорення проблеми глобалізації та конкурсного нівелювання індивідуальності (уніфікація гри) проти руху фортепіанного автентизму (виконання романтиків на інструментах епохи Плейєля та Ерара).

Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усь го	у тому числі					усь ого	у тому числі				
		л	п	с	інд.	с.р.		л	п	с	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1.												
Клавесинний та ранньофортепіанний етапи (XVII – перша половина XVIII ст.)												
Тема 1. Витоки та передісторія фортепіанного мистецтва	6	2				4						
Семінар 1. Практикум з історичної артикуляції: адаптація старовинних штрихових систем до механіки сучасного рояля.	6			2		4						
Тема 2. Французька та італійська клавесинні школи	6	2				4						
Семінар 2. Декодування барокового тексту: виконавський аналіз орнаментики та репетиційної техніки.	6			2		4						
Тема 3. Клавірна спадщина Й. С. Баха.	6	2				4						
Семінар 3. Компаративний аналіз поліфонічних інтерпретацій: критичний розбір виконавських версій ДТК Й. С. Баха.	6			2		4						
Разом за розділом 1	36	6		6		24						
Розділ 2.												
Формування класичних виконавських шкіл (друга половина XVIII – початок XIX ст.)												
Тема 4. Народження фортепіанного стилю.	6	2				4						
Семінар 4. Акустичний аналіз: порівняльна оцінка впливу механіки віденського та	6			2		4						

лондонського хаммерклавіврів на фактуру творів.												
Тема 5. Віденський класицизм у контексті розвитку піанізму.	6	2				4						
Семінар 5. Критерії стильової чистоти у віденській класиці: проблеми дрібної артикуляції, фразування та обмеження педалізації.	6			2		4						
Тема 6. Л. Бетховен як піаніст-новатор: ранній та зрілий періоди	6	2				4						
Семінар 6. Специфіка симфонізації фортепіанної фактури у творчості Л. ван Бетховена (ранній та зрілий періоди).	6			2		4						
Тема 7. Еволюція мислення та виконавський радикалізм пізнього стилю Л. ван Бетховена	6	2				4						
Семінар 7. Текстологічні виклики та інтерпретація пізнього стилю Л. ван Бетховена.	6			2		4						
Семінар 8. Проміжний колоквиум (за пройденим матеріалом)	6			2		4						
Разом за розділом 2	54	8		10		36						
Розділ 3.												
Романтичний піанізм XIX століття												
Тема 8. Епоха романтичного ліризму та камерності.	6	2				4						
Семінар 9. Проблеми вокалізації фортепіанної фактури: технологія відтворення кантилени та	6			2		4						

«акварельного» туше.												
Тема 9. Ф. Шопен – творець нового фортепіанного ідеалу.	6	2				4						
Семінар 10. Естетичні межі виконавської свободи: природа шопенівського rubato та аналіз записів лауреатів Конкурсу ім. Шопена.	6			2		4						
Тема 10. Психологізм та оркестральність у німецькому романтизмі	6	2				4						
Семінар 11. Специфіка інтерпретації великої форми та фактурної щільності у німецькому романтизмі	6			2		4						
Тема 11. Ф. Ліст та епоха трансцендентного піанізму.	6	2				4						
Семінар 12. Порівняльний аналіз інтерпретацій «симфонічного піанізму» Ф. Ліста.	6			2		4						
Разом за розділом 3	48	8		8		32						
Розділ 4.												
Модернізм та сучасні виконавські школи												
Тема 12. Французький імпресіонізм та колористичний піанізм.	6	2				4						
Семінар 13. Специфіка імпресіоністичної звукотворчості: нові педальні технології та техніка звукових планів.	6			2		4						
Тема 13. Антиромантичний злам та модерністські концепції першої половини XX століття.	6	2				4						
Семінар 14. Виконавський аналіз	6			2		4						

ритмо-конструктивних моделей та ударно-токатного трактування інструмента.												
Тема 14. Генезис української фортепіанної школи у європейському вимірі.	6	2				4						
Семінар 15. Інтерпретаційні вектори української фортепіанної музики: аналіз архівних та новітніх фонографічних джерел.	6			2		4						
Семінар 16. Світовий конкурсний рух ХХІ століття проти сучасного хаммерклавірного автентизму.	6			2		4						
Разом за розділом 4	42	6		8		28						
Усього годин	180	28		32		120						
ІНДЗ	-											
Усього годин	180	56		14		110						

3. Теми практичних/семінарських/індивідуальних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість балів, які може отримати здобувач
1.	Практикум з історичної артикуляції: адаптація старовинних штрихових систем до механіки сучасного рояля.	2
2.	Декодування барокового тексту: виконавський аналіз орнаментики та репетиційної техніки.	1
3.	Компаративний аналіз поліфонічних інтерпретацій: критичний розбір виконавських версій ДТК Й. С. Баха.	1
4.	Акустичний аналіз: порівняльна оцінка впливу механіки віденського та лондонського хаммерклавирів на фактуру творів.	1
5.	Критерії стильової чистоти у віденській класиці: проблеми дрібної артикуляції, фразування та обмеження педалізації	1
6.	Специфіка симфонізації фортепіанної фактури у творчості Л. ван Бетховена (ранній та зрілий періоди).	1
7.	Текстологічні виклики та інтерпретація пізнього стилю Л. ван Бетховена.	1
8.	Проміжний колоквиум (за пройденим матеріалом)	1
9.	Проблеми вокалізації фортепіанної фактури: технологія відтворення кантилени та «акварельного» туше	1
10.	Естетичні межі виконавської свободи: природа шопенівського rubato та аналіз записів лауреатів Конкурсу ім. Шопена.	1
11.	Специфіка інтерпретації великої форми та фактурної щільності у німецькому романтизмі	1
12.	Порівняльний аналіз інтерпретацій «симфонічного піанізму» Ф. Ліста.	1
13.	Специфіка імпресіоністичної звукотворчості: нові педальні технології та техніка звукових планів.	1
14.	Виконавський аналіз ритмо-конструктивних моделей та ударно-токатного трактування інструмента.	1
15.	Інтерпретаційні вектори української фортепіанної музики: аналіз архівних та новітніх фонографічних джерел.	1
16.	Світовий конкурсний рух ХХІ століття проти сучасного хаммерклавирного автентизму.	1

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Витоки та передісторія фортепіанного мистецтва	4
2	Семінар 1. Практикум з історичної артикуляції: адаптація старовинних штрихових систем до механіки сучасного рояля.	4
3	Тема 2. Французька та італійська клавесинні школи	4
4	Семінар 2. Декодування барокового тексту: виконавський аналіз орнаментики та репетиційної техніки.	4
5	Тема 3. Клавірна спадщина Й. С. Баха.	4
6	Семінар 3. Компаративний аналіз поліфонічних інтерпретацій: критичний розбір виконавських версій ДТК Й. С. Баха.	4
7	Тема 4. Народження фортепіанного стилю.	4
8	Семінар 4. Акустичний аналіз: порівняльна оцінка впливу механіки віденського та лондонського хаммерклавірів на фактуру творів.	4
9	Тема 5. Віденський класицизм у контексті розвитку піанізму.	4
10	Семінар 5. Критерії стильової чистоти у віденській класиці: проблеми дрібної артикуляції, фразування та обмеження педалізації.	4
11	Тема 6. Л. Бетховен як піаніст-новатор: ранній та зрілий періоди	4
12	Семінар 6. Специфіка симфонізації фортепіанної фактури у творчості Л. ван Бетховена (ранній та зрілий періоди).	4
13	Семінар 8. Проміжний колоквиум (за пройденим матеріалом)	
14	Тема 7. Еволюція мислення та виконавський радикалізм пізнього стилю Л. ван Бетховена	4
15	Семінар 7. Текстологічні виклики та інтерпретація пізнього стилю Л. ван Бетховена.	4
16	Тема 8. Епоха романтичного ліризму та камерності.	4
17	Семінар 9. Проблеми вокалізації фортепіанної фактури: технологія відтворення кантিলени та «акварельного» туше.	4
18	Тема 9. Ф. Шопен – творець нового фортепіанного ідеалу.	4
19	Семінар 10. Естетичні межі виконавської свободи: природа шопенівського <i>rubato</i> та аналіз записів лауреатів Конкурсу ім. Шопена.	4
20.	Тема 10. Психологізм та оркестральність у німецькому	4

	романтизмі	
21.	Семінар 11. Специфіка інтерпретації великої форми та фактурної щільності у німецькому романтизмі	4
22	Тема 11. Ф. Ліст та епоха трансцендентного піанізму.	4
23	Семінар 12. Порівняльний аналіз інтерпретацій «симфонічного піанізму» Ф. Ліста.	4
24	Тема 12. Французький імпресіонізм та колористичний піанізм.	4
25	Семінар 13. Специфіка імпресіоністичної звукотворчості: нові педальні технології та техніка звукових планів.	4
26	Тема 13. Антиромантичний злам та модерністські концепції першої половини ХХ століття.	4
27	Семінар 14. Виконавський аналіз ритмо-конструктивних моделей та ударно-токатного трактування інструмента.	4
28	Тема 14. Генезис української фортепіанної школи у європейському вимірі.	4
29	Семінар 15. Інтерпретаційні вектори української фортепіанної музики: аналіз архівних та новітніх фонографічних джерел.	4
30	Семінар 16. Світовий конкурсний рух ХХІ століття проти сучасного хаммерклавірного автентизму.	4
	Разом	120

6. Методи навчання. Форми поточного та підсумкового контролю

В процесі роботи над теоретичним та практичним матеріалом курсу під час аудиторних занять застосовуються:

- пояснювально-ілюстративний метод – викладач пояснює основи теорії та практики фортепіанного виконавства;
- репродуктивний метод – відтворення здобувачем того, що пояснив та показав викладач (сприяє формуванню знань, навичок і вмінь, формує основні розумові операції (аналіз, синтез, узагальнення);
- метод проблемного викладу – викладач не тільки формулює теоретичну або практичну проблему, а й пропонує спосіб її подолання з допомогою порівняння різних підходів і точок зору;
- частково-пошуковий – активний пошук рішення практичних та теоретичних задач (наприклад – визначення педагогічних проблем при виконанні певного музичного твору) на основі загальноприйнятих методичних принципів;
- словесний метод – слово (розповідь, бесіда);

- практичні методи: здобувачі одержують знання й уміння, виконуючи практичні дії за фортепіано;
- наочні методи: джерелом знань є наочні приклади (ілюстрування, показ викладача).

Форми контролю

№ з/п	Вид контролю	Методи контролю
1.	Поточний	Проведення поточних опитувань здобувачів
2.	Самостійна робота	Перевірка самостійної роботи здобувачів
3.	Підсумковий контроль	Залік – усна або письмова відповідь на питання до заліку, екзамен – усна або письмова (тест) відповідь на питання.

Поточний контроль. Перевірка та поточне оцінювання знань здобувачів освіти денної форми навчання проводиться протягом семестру. Кожна оцінка виставляється відповідно до розроблених викладачем та заздалегідь оголошених здобувачам критеріїв, а також мотивується в індивідуальному порядку на вимогу здобувача.

Оцінка поточного контролю складається із оцінок, які здобувач отримує за кожну тему. Наприкінці семестру оцінки складаються і отримана сума поділяється на кількість тем. Отримана середня кількість балів стає підсумковою оцінкою за семестр (розділ).

Підсумковий контроль. Під час заліку/екзамену здобувач має право і можливість покращити результати відповідей за окремі теми.

Відпрацювання пропущених занять. Здобувач освіти може ліквідувати академічну заборгованість на атестаційному / заліковому тижні (строго до взаємоузгодженого розкладу). У випадку не виконання здобувачем усіх передбачених робочою програмою форм поточного контролю він не допускається до заліку.

Перерахування результатів вивчення навчальної дисципліни. За рішенням кафедри здобувачам, які брали участь в позанавчальній науковій діяльності або виконували узгоджені з лектором індивідуальні форми роботи, присуджуються додаткові бали, кількість яких залежить від об'єму виконаної роботи на значимості досягнених результатів.

Критерії поточного та підсумкового контролю. Підсумкове оцінювання відбувається за наступними критеріями:

- якість виконання завдань самостійної роботи здобувачів;

- широта ознайомлення з рекомендованою літературою;
- ступінь засвоєння фактичного матеріалу з кожної теми дисципліни;
- розуміння, рівень засвоєння питань (проблем), що вивчаються.

7. Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти

Поточна успішність											Семінар								Сам. робота	Екзамен	Усього
T1	T2	T3	T4	T5	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	1-20	20-40	34-100
1	2	1	1	2	2	2	2	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1			
											T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16			
											1	1	1	1	1	1	1	1			

Розподіл балів за формою контролю.

- виконання практичного завдання – 2 бали; 16 практичних завдань – до 32 балів;
- усне опитування – 1-2 бали;
- письмове тестування – 3-5 балів;
- підготовка та виступ з рефератом та/або презентацією – 5-7 балів.

Можлива кількість балів, набраних до підсумкової форми контролю:

Залік – від 60 до 100 балів. Участь у роботі під час аудиторних занять – до 60 балів. Відповідь на заліку – до 40 балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90—100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

8. Навчально-методичне забезпечення

Пакет навчально-методичного забезпечення:

- ОПП «Сольне інструментальне та вокальне виконавство»;

- робоча програма з курсу «Історія фортепіанного виконавського мистецтва»;
- навчальний контент;
- завдання для самостійної роботи;
- матеріали для поточного та підсумкового контролю;
- нотні матеріали;
- аудіо- та відеозаписи.

9. Рекомендована література

Обов'язкова

4. Кашкадамова Н. Б. Фортепіанне мистецтво Шопена: наук.-метод. нарис. Тернопіль: Астон, 2000. 80 с.
5. Кашкадамова Н. Виконавська інтерпретація у фортепіанному мистецтві ХХ сторіччя. Львів: ККІНПАТРИ ЛТД, 2014. 340 с.
6. Кашкадамова Н. Історія фортеп'янного мистецтва ХІХ сторіччя: Підручник. Тернопіль: АСТОН, 2006. 608 с., нот.
7. Кашкадамова Н. Мистецтво виконання музики на клавішно-струнних інструментах: Навч.посібник. Тернопіль: СМП "АСТОН", 1998. 300 с., нот. 7.
8. Кашкадамова Н. Фортеп'янно-виконавське мистецтво України. Історичні нариси. Львів: КІНПАТРИ ЛТД, 2017. 616 с.
9. Кашкадамова Н. Фортеп'янно-виконавське мистецтво України. Історичні нариси. Львів: КІНПАТРИ ЛТД, 2017. 616 с.
10. Коваль А. Р. Особливості виконавської манери піаністів-романтиків. Українська музикологія. 2022. № 2. С. 88–97.
11. Курковський Г. Українська фортепіанна музика ХІХ століття. Київ : Муз. Україна, 1973. Вип. 1. С. 64–78.
12. Курковський Д. Питання фортепіанного виконавства. – К., 1983.
13. Павлишин С. Музика двадцятого століття: навч. пос. Львів: Бак, 2005, 232 с.
14. Фоменко Н. В. Виконавські традиції творів Вольфганга Амадея Моцарта. Наукові записки. 2023. Вип. 4. С. 112–120.
15. Фоменко Н. В. Інтерпретація творів Роберта Шумана в контексті сучасного виконавства. Культура і сучасність. 2022. № 1. С. 55–60.
16. Фоменко Н. В. Історично інформоване виконавство як явище сучасної музичної культури. Збірник наукових праць. 2022. Вип. 2. С. 78–85.

Додаткова

17. Михайленко О. С. Віртуозний стиль Ф. Ліста та його вплив на українських піаністів. Наукові праці. 2020. № 1. С. 34–45.
18. Олійник І. В. Виконавські аспекти фортепіанних сонат М. Лисенка. Науковий вісник. 2023. № 5. С. 190–201.
19. Панасенко Н. А. Інтерпретація творів сучасних композиторів: новітні підходи. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. 2022. № 1. С. 78–89.
20. Рябуха Н. О. Трансформація звукового образу світу у фортепіанній культурі: онто-сонологічний підхід : дис. ... д-ра мистецтвознавства : спец. «Теорія та історія культури» / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2017. 465 с.

- 21.Серганюк Ю.М. Їжак В.О. Методика аналізу музичних творів. — Прикарпатський університет, 1992.
- 22.Badura-Skoda P. Interpreting Mozart: The Performance of His Piano Pieces. Oxford: Oxford University Press, 2005. 544 p.
- 23.Burge, David. Twentieth-Century Piano Music. — Scarecrow Press, 2004.
- 24.Drake K. The Genius of the Piano: From Bach to Liszt. Chicago: University of Chicago Press, 2008. 320 p.
- 25.Gillespie, John. Five Centuries of Keyboard Music. — Dover Publications, 1972

Додаток 1

ДОДАТОК А. ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ ТА РЕФЕРАТІВ (ІНДЗ)

Пропонована тематика спрямована на формування навичок самостійного наукового пошуку, критичного аналізу текстологічних джерел та фонографічних матеріалів у межах програмних результатів навчання (РН 15, РН 17).

Розділ 1. Клавесинний та ранньофортепіанний етапи

1. **Трактат Ф. Куперена «Мистецтво гри на клавесині»** як першоджерело європейської клавірної педагогіки: штрихова та аплікатурна системи.
2. **Віртуозний театр Доменіко Скарлатті**: іспанський фольклорний елемент та його вплив на формування нової клавірної фактури.
3. **Еволюція виконання поліфонії Й. С. Баха**: від французьких клавесинних традицій (В. Ландовська) до інтелектуального радикалізму (Г. Гульд).
4. **Акустична та механічна специфіка інструментів-попередників** (клавикорд, клавесин, спінет) та їхня реставрація в сучасному автентичному виконавстві.

Розділ 2. Формування класичних виконавських шкіл

5. **Естетичний та технологічний конфлікт** віденської (Й. А. Штрейхер) та лондонської (М. Клементі, Д. Філд) фортепіанних шкіл на зламі XVIII–XIX століть.
6. **Текстологічні проблеми уртекстів В. А. Моцарта**: розшифрування авторських ліг та виконавська реалізація каденцій.
7. **Оркестральне мислення Л. ван Бетховена**: трансформація динамічних (*subito p*, *sf*) та реєстрових масштабів у сонатах раннього періоду.
8. **«Педальний радикалізм» пізнього стилю Л. ван Бетховена**: проблема адаптації авторських вказівок (на прикладі сонат Op. 106, 111) до акустики сучасного концертного рояля.

Розділ 3. Романтичний піанізм XIX століття

9. **Феномен вокалізації (*belcanto*) у фортепіанній кантилені Ф. Шопена**: технологічні та естетичні аспекти.
10. **Історія Міжнародного конкурсу імені Ф. Шопена у Варшаві** як дзеркало зміни виконавських трендів і європейських стилів XX–XXI століть.
11. **Проблеми лінеарності та поліритмії у фортепіанних циклах Р. Шумана** в контексті відображення психологічних станів персонажів (Флорестан і Евзебій).

12. Концепція «симфонічного піанізму» Ф. Ліста та реформа концертної естради: від віртуозного салонного трюкацтва до філософського речиталю.

13. Педагогічні принципи Веймарської школи Ф. Ліста та їхній історичний вплив на світову піаністичну школу.

Розділ 4. Модернізм та сучасні виконавські школи

14. Колористичні технології французького імпресіонізму: специфіка туше та функціональне розширення педалізації (напівпедаль, sostenuto) у творах К. Дебюссі та М. Равеля.

15. Тракткування фортепіано як ударно-токатного інструмента в авангарді першої половини ХХ століття (Б. Барток, П. Гіндеміт).

16. Галицька фортепіанна школа (лінія Вілема Курца) та її роль у становленні національного академічного піанізму.

17. Виконавська спадщина В. Барвінського та М. Крушельницької: стильовий аналіз та текстологічна доля рукописів.

18. Рух фортепіанного автентизму у ХХІ столітті: проблеми та перспективи виконання романтичного репертуару на інструментах епохи (Pleyel, Erard, Broadwood).

ДОДАТОК Б.

ФОНОГРАФІЧНИЙ ТА ВІДЕО-ПУТІВНИК (МЕДІАТЕКА КУРСУ)

Цей путівник є базою для порівняльного (компаративного) слухового аналізу на семінарах та самостійної підготовки до слухового іспиту (Семінар 8, 16).

№ теми / Тематичний блок та семінару	Тематичний блок та об'єкт аналізу	Концепція А (Автентична / Історично поінформована)	Концепція Б (Радикальна / Інтелектуальна / Модерна)	Концепція В (Сучасна академічна / Традиційна)
Тема 2 / Семінар 2	Д. Скарлатті. Сонати (ре мінор К.9, соль мінор К.30, ре мажор К.492). <i>Об'єкт аналізу:</i> репетиційна техніка, імітація гітарних ефектів.	Scott Ross (США/Франція; клавесин, копія інструмента XVIII ст.) • Чіткий ципковий тембр, барокова агогіка.	(Ivo Pogorelich) (Хорватія; сучасний рояль) • Екстремальні темпи, артикуляційне <i>non legato</i> , ефект клавесина.	Christian Zacharias (Німеччина; сучасний рояль) • Багата палітра туше, витончена класицистська динаміка.
Тема 3 / Семінар 3	Й. С. Бах. Добре темперований клавір (Прелюдія і fuga сі-бемоль мінор, ДТК I; Прелюдія і fuga фа мінор, ДТК II). <i>Об'єкт аналізу:</i> поліфонічна лінійність, педаль.	Wanda Landowska (Польща/Франція; історичний клавесин Pleyel) або Andreas Staier (Німеччина; клавесин) • Ресстрова контрастність, автентичні мелізми.	Glenn Gould (Канада; сучасний рояль) • Повна відмова від правої педалі, радикальне пальцеве <i>non legato</i> , контрапунктична прозорість.	András Schiff чи Angela Hewitt (Угорщина / Канада; сучасний рояль) • Снівучий тон, помірна академічна педалізація, фразування на основі вокального дихання.
Тема 5 / Семінар 5	В. А. Моцарт. Соната № 8 ля мінор (К. 310) або Соната № 11 ля мажор (К. 331). <i>Об'єкт аналізу:</i> дрібна артикуляція, відсутність тривалої педалі, колінні важелі.	Kristian Bezuidenhout (ПАР/Австралія; хаммерклавір / фортепіано епохи Моцарта) • Акустичне згасання звуку, автентичні каденції та прикраси.	Glenn Gould (Канада; сучасний рояль) • Епатажно швидкі темпи, відмова від ліризму, ультрасуха артикуляція.	Mitsuko Uchida або Maria João Pires (Японія / Португалія; сучасний рояль) • Еталонна перлинна техніка (<i>jeu perlé</i>), витончена кантілена, стильова чистота.
Тема 7 / Семінар 7	Л. ван Бетховен. Соната № 29 «Хаммерклавір» ор. 106 або Соната № 32 ор. 111. <i>Об'єкт аналізу:</i> реалізація авторських довгих педалей на <i>subito</i> р, архітектоніка.	Ronald Brautigam (Нідерланди; фортепіано епохи Бетховена Graf, копія) • Шорсткий, оркестровий звук, точне слідування авторським метрономам.	Maurizio Pollini (Італія; сучасний рояль) • Гранітна архітектоніка, інтелектуальний контроль, залізний ритм без салонних уповільнень.	Alfred Brendel або Paul Badura-Skoda (Австрія; сучасний рояль) • Глибокий філософський психологізм, віденська культура звукобудування.
Тема 9 / Семінар 10	Ф. Шопен. Балада № 1 соль мінор ор. 23, Ноктюрни (ор. 9, ор. 27). <i>Об'єкт аналізу:</i> природа <i>tempo rubato</i> , вокальне	Tobias Koch або Janusz Olejniczak (Німеччина / Польща; історичний рояль Erard / Pleyel 1840-х рр.) • Інтимне, матове звучання, сріблястий верхній регістр,	Arturo Benedetti Michelangeli (Італія; сучасний рояль) • Тектологічна строгість, ідеально виважена фактурна вертикаль, відсутність сентиментальності.	Arthur Rubinstein або Krystian Zimerman (Польща; сучасний рояль) • Еталонний «шопенівський» шляхетний тон,

дихання тканини.

автентичне агогічне
rubato.

поетична свобода,
велике дихання
кантилени.

Тема 11 / Семінар 12	Ф. Ліст. Соната сі мінор, Етюд трансцендентної виконавської майстерності («Мазепа», «Заметіль»). Об'єкт аналізу: «симфонічний піанізм», техніка подвійної репетиції.	Tom Beghin (Бельгія; історичний рояль Erard 1850-х рр.) • Дерев'яний відтінок басів, швидкий відгук репетиції, історичний масштаб концертності.	Georges Cziffra (Угорщина/Франція; сучасний рояль) • Стихійна віртуозність, імпровізаційність, граничний ризик.	Martha Argerich або Claudio Arrau (Аргентина / Чилі; сучасний рояль) • Потужний масштаб, концептуальний сольний речиталь, трансцендентна швидкість і блиск туше.
Тема 12 / Семінар 13	К. Дебюссі. Прелюдії («Вітрила», «Тераса, освітлена місячним світлом», «Затонулий собор»). Об'єкт аналізу: напівпедаль, ефект просторової акустики, звукові плани.	Walter Giesecking (Німеччина/Франція; записи 1950-х рр.) • Унікальне «невагоме» туше, легендарне розмиття звукових планів педаллю.	Arturo Benedetti Michelangeli (Італія; сучасний рояль) • Кришталева точність кожного колористичного шару, рафінована звукотворчість.	Krystian Zimerman (Польща; сучасний рояль) • Максимальне використання фарб сучасного інструмента, темброва рельєфність, акустичний об'єм.
Тема 14 / Семінар 15	Національна спадщина. М. Лисенко (Соната g-moll), В. Барвінський (Фортепіанний цикл «Любов»). Об'єкт аналізу: етноромантичні витоки, збереження традицій.	Архівні записи: Марія Крушельницька, Олег Криштальський (Україна) • Збереження автентичного фразування львівської (галицької) школи.	Сучасні версії: Йожеф Ермін (Україна) • Модернізований, концептуальний погляд на українську класику XX століття.	Сучасна сцена: Антоній Баришевський або Павло Гінтов (Україна) • Віртуозна свобода, інтелектуальний порівняльний аналіз національного тексту в європейському контексті.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**ІСТОРІЯ ФОРТЕПІАННОГО
ВИКОНАВСЬКОГО МИСТЕЦТВА**

програма навчальної дисципліни та методичні матеріали
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
зі спеціальності В5 «Музичне мистецтво»
Освітньо-професійна програма – «Сольне інструментальне
та вокальне виконавство»

Укладач:

Ніколенко Роксана Вікторівна

доктор філософії (музичне мистецтво), доцент,
старший викладач кафедри фортепіано

Друкується в авторській редакції

Адреса видавця:

ХДАК, Україна, 61057, м. Харків, Бурсацький узвіз, 4
тел. (057)731-13-85. e-mail: nmr-academy@xdak.ukr.education